

دستورالعمل:

مهارت آموزشی ویژه

(استقلال مراکز در برنامه ریزی و اجرای دوره های ویژه)

پیشنهادی:

معاونت آموزش

دفتر راهبری اجرای آموزش

آذر ۱۳۹۷

مقدمه:

یکی از تفاوت های اساسی آموزش های فنی و حرفه ای با سایر نظام های آموزشی، تاکید بر نیازهای واقعی بازار کار و شرایط عرضه و تقاضای نیروی انسانی ماهر در محیط اقتصادی کسب و کار است. اصولاً خاستگاه محتوای دوره های آموزش فنی و حرفه ای، فهرست وظایف و تکالیف کاری شاغلین در حرفه ها و مشاغل پویا و موجود در عرصه های بخش های اقتصادی کشور مشتمل بر صنعت، خدمات، کشاورزی و فرهنگ و هنر که موسوم به استاندارد شغل است، می باشد.

از طرفی سرعت مثال زدنی تغییرات فضای اشتغال متأثر از تغییرات روزافزون علوم و فناوری، سبک زندگی و شرایط نیاز مشتریان و ارتقاء دانش نظری جامعه، اقتضا می نماید که دائماً مشاغل و به تبع آن دوره های آموزش فنی و حرفه ای به مثابه ارگانیکی زنده عمل کرده و مرتباً "در حال ریزش و رویش محتوا، شرایط و مکانیزم مهارت آموزی باشد.

از سوی دیگر در شرایط اقتصادی کنونی، سازمان می بایست بیش از پیش بصورت چابک، پویا، سریع و منعطف به نیازها و تقاضاهای مهارت آموزی واصل شده از محیط پیرامونی خود مشتمل بر؛ گروه های هدف، بنگاه های اقتصادی خرد و کلان، دستگاهها و نهادهایی که مسئولیتی در رابطه با توانمند سازی و اشتغال مردم دارند، در حد مقدمات پاسخگو باشد.

این دستورالعمل درصدد آنست که بخشی از چالش های سیستمی مراکز، بخش های وابسته، آموزش سیار را مرتفع کرده و مدیران عملیاتی موسسات به گونه ای با آزادی عمل و سرعت بیشتر به انتظارات اقتصادی جامعه در حیطه ی آموزش های فنی و حرفه ای روزآمد، پاسخگویی مناسب و به هنگام داشته باشند.

اهداف:

۱. ایجاد امکان پاسخگویی چابک، سریع و منعطف به تقاضاها و نیازهای آموزش واصل شده به سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور از مخاطبین گوناگون و متعدد.
۲. تاکید بر مربی محوری در فرایند آموزش های فنی و حرفه ای از تدوین سرفصل و محتوای آموزشی، تمهید مقدمات، اجرا تا ارزشیابی تکوینی
۳. تقویت استقلال نسبی مدیران عملیاتی موسسات آموزش فنی و حرفه ای در حوزه ی برنامه ریزی و اجرای آموزش های به روز و به هنگام متناسب با شرایط و اقتضات محیط اقتصادی کسب و کار و فناوری.
۴. بهره مندی بیشتر و سریعتر از امکانات، مشاوره و دانش فنی شرکاء و مشتریان آموزش فنی و حرفه ای
۵. توجه بیش از پیش به آموزش های خارج از موسسه (مرکز) و در محل نیاز مهارت آموزی به ویژه بنگاههای اقتصادی خرد و کلان

۶. ساماندهی فرایند و نظارت پذیر نمودن مهارت آموزی ویژه (ثبت نام- ارزشیابی تکوینی - صدور گواهی حضور در دوره و ...)

تعاریف و اصطلاحات:

دوره مهارت آموزی ویژه: هنگامیکه نیاز مشتری و متقاضی مهارت آموزی با دوره های معمول سازمان مبتنی بر استانداردهای شغل و شایستگی موجود تطبیق کامل ندارد، برای تسریع و تسهیل در پاسخگویی به مهارتهای مورد نیاز، دوره ی مهارت آموزی ویژه طراحی و اجرا می شود.

محتوای دوره مهارت آموزی ویژه: محتوای آموزشی و سرفصل های مورد نیاز و متناسب با تقاضای مشتریان مهارت آموزی است که برای شرایط فوق العاده و خارج از فرایند معمول اجرای دوره های سازمان آموزش فنی و حرفه ای، تهیه می شود. سامانه محتوای دوره های مهارت آموزی ویژه: سامانه ای در پورتال جامع سازمان آموزش فنی و حرفه ای است که با هدف؛ ایجاد بانک محتوای دوره های مهارت آموزی ویژه در سطوح استانی و کشوری، تهیه شده است و به گونه ای هوشمند به سامانه تعریف دوره های آموزشی ارتباط دارد که مریبان با پیشنهاد محتوای دوره های ویژه آن را تکمیل کرده و توسعه می دهند و برنامه ریزان دوره های مهارت آموزی ویژه از محتواهای این سامانه برای استفاده در دوره ها بهره مند می شوند.

مربی مرتبط: فردی دارای صلاحیت علمی و عملی لازم برای ارائه آموزش فنی و حرفه ای در رابطه دوره های زیر مجموعه یک یا چند گروه درسی مرتبط با نیازهای مهارت آموزی واصل شده می باشد. نوع استخدام و همکاری مربی مرتبط می تواند رسمی، پیمانی، حق التدریس و یا برون سازمانی (طبق بخشنامه شماره ۱۴۹۲۴/۲۰۰/۹۷ مورخ ۱۳۹۷/۵/۵) بوده و اطلاعاتشان در سامانه مریبان سازمان درج است. این مربی وظیفه درج اولیه محتوا و سرفصل های آموزشی مورد نیاز متقاضی را در سامانه برعهده دارد.

ارشد مربی منتخب: مریبان رسمی، پیمانی و حق التدریس بخش دولتی سازمان یا مریبان مجرب و حرفه ای آموزشگاههای فنی و حرفه ای آزاد و یا مریبان برون سازمانی که بنا به شاخص های اعلام شده (رتبه بندی مریبان) سرآمد مریبان استان در گروه درسی موضوع فعالیت خود می باشند. این مربی وظیفه بررسی مجدد و تایید نهایی محتوا و سرفصل های پیشنهادی مربی مرتبط را برعهده دارد.

ارزشیابی تکوینی: نوعی از ارزشیابی است که در آن مربی بصورت مستمر و دائمی در طول دوره ی آموزشی تغییر رفتار کارآموز را مبتنی بر فراگیری محتوای دوره، پیشرفت یادگیری و تحقق اهداف طراحی شده برای آموزش، مورد ارزیابی و قضاوت قرار می دهد.

طرح مهارت آموزی و اشتغال: طرح هایی که توسط دستگاههای دولتی با مشارکت بخش غیردولتی در راستای ارتقاء مهارت نیروی کار کشور اعم از شاغل و یا کارجو، با هدف پایدار سازی اشتغال موجود و همچنین دستیابی به فرصت های شغلی ایجاد شده با برنامه های همزمان برای حمایت، تسهیل گری و تاب آوری اشتغال جویندگان شغل در فضای کسب و کار، اجرا می گردد. این طرح ها با استفاده از تمام ظرفیت ها موجبات کاهش نرخ بیکاری در کشور را پدید می آورد.

گواهی حضور در دوره مهارت آموزی ویژه: گواهی حضور در دوره مهارت آموزی ویژه، سندی است که به کارآموزانی که در دوره های مهارت آموزی ویژه با رعایت ضوابط کارآموزی، شرکت کرده و نهایتاً مربی با ارزشیابی تکوینی از حضور فعالانه و دستیابی وی به سطح لازم از مهارت مورد انتظار اطمینان حاصل نموده، اعطاء می شود. این سند حائز امتیازات گواهینامه مهارت نبوده و صرفاً با موافقت شرکاء مهارت آموزی و کارآموزان به ایشان اعطاء می گردد.

تدوین محتوای دوره ی مهارت آموزی ویژه:

نیازهای آموزشی افراد حقیقی و حقوقی که با هماهنگی اداره کل و مرکز به مربیان مرتبط اعلام می شود با رعایت شرایط پیش بینی شده در دوره مهارت آموزی ویژه، توسط هریک از مربیان مرتبط دارای شناسه در سامانه ی محتوای دوره های مهارت آموزی ویژه به آدرس <http://www.portaltvto.com>، ذیل سامانه آموزش، درج اولیه می گردد. در ادامه نیازهای آموزشی درج شده در قالب محتوای پیشنهادی برای دوره های مهارت آموزی ویژه توسط ارشد مربیان منتخب استان مورد بررسی و بازبینی قرار گرفته و در صورت تایید به بانک محتوای دوره ی ویژه استان اضافه می گردد. لازم به ذکر است در صورت سه بار اجرای دوره با استفاده از محتوای تایید شده در سطح استان (در کمتر از ۹ ماه) و نبود گزارشی مبنی بر عدم رضایت متقاضیان، محتوای دوره ی مهارت آموزی ویژه از حالت آزمایشی به حالت قابل اجرا در کل کشور، ارتقاء یافته و به بانک کشوری الحاق می گردد. از این پس محتوا دوره ویژه برای تمامی بهره برداران دولتی امکان استفاده خواهد داشت. شایان ذکر است در صورتیکه یک محتوای دوره ی ویژه یکسال بدون استفاده بوده و دوره ای با استفاده از آن در هیچ کجای کشور و برای هیچیک از گروه های هدف، در پورتال تعریف نشود، بصورت خودکار از فهرست محتوای دوره های ویژه سازمان، حذف و در آرشیو قرار خواهد گرفت.

پیش از اقدام به پیشنهاد محتوای جدید برای دوره های ویژه، لازم است مربیان مرتبط اطمینان حاصل نمایند که دوره ها یا سرفصل های درخواستی توسط متقاضیان (حقوقی و حقیقی) بی سابقه بوده و کاملاً جدید محسوب می شوند. فلذا لازم است که جستار لازم در سامانه استانداردهای آموزشی سازمان با دقت صورت گیرد. بهتر است که جستجو در سطح توانایی ها انجام شده و به نام دوره اکتفا نشود.

مربیان مرتبط، اعم از مربیان سازمان (فعال در بخش دولتی) و یا مربیان برون سازمانی موقت یا مشارکتی (در بنگاه های اقتصادی، نیروهای مسلح، دانشگاهها، مدارس، ندامتگاهها، روستاها و ...) بعنوان کسانی که با اصول آموزش های فنی و

حرفه ای آشنایی داشته و بر سرفصل های دوره هایی که ارائه و یا پیشنهاد می کنند، اشراف، تخصص و تسلط دارند، مجاز به بررسی نیازهای مطروحه و تطبیق آن با استانداردهای سازمان بوده و در صورتیکه نیاز مشتریان حقوقی و حقیقی مرتفع نشود، با استفاده از سامانه ی محتوای دوره های مهارت آموزی ویژه در پورتال سازمان، اقدام به تنظیم محتوای دوره مهارت آموزی ویژه و پیشنهاد آن به سازمان می نماید.

محتوای پیشنهادی به محض ثبت در سامانه، در کارتابل الکترونیکی ارشد مربی منتخب سازمان در آن گروه درسی به تفکیک استان، رویت می شود. ارشد مربیان منتخب بصورت منطقه ای و یا ملی شبکه می شوند و علاوه بر مباحث تخصصی رشته ی خود، وظیفه ی بررسی و تایید/رد محتوا و توانایی های فهرست شده در محتواهای پیشنهادی برای مهارت آموزی ویژه را برعهده خواهند داشت. این مربیان علاوه بر اطمینان از اینکه محتوای دوره ویژه درخواستی تکراری و یا موازی با استانداردهای شغل و شایستگی نباشد، ضمن لحاظ نمودن ارتباط تخصصی مطالب محتواهای وصول شده، از نظر انطباق محتواهای پیشنهادی را با شئون و فرهنگ اسلامی-ایرانی نیز ممیزی لازم را انجام داده و مسئولیت تایید آن را عهدهدار هستند.

برنامه ریزی و تعریف دوره:

همانگونه که اشاره شد مبنای اصلی برنامه ریزی دوره های ویژه که عمدتاً کوتاه مدت می باشند (می تواند بلند مدت نیز باشد مثلاً در طرح های کارورزی، محیط کار واقعی و همکاری با قرارگاه مهارت آموزی و ...)، اعلام نیاز و تقاضا توسط مشتریان حقوقی و یا جمعی از متقاضیان حقیقی (حداقل به تعداد لازم برای تکمیل ظرفیت یک دوره) می باشد. فلذا در دوره های ویژه علاوه بر محتوای دوره، زمانبندی اجرای دوره و مکان اجرای آن نیز تابع خواسته های سفارش دهنده دوره می باشد.

از طرفی ممکن است که برخی از مربیان براساس دانش و مهارت شخصی متناسب با پیشرفت تکنولوژی و اطلاع از بازار کار، ضرورت بدانند که دوره هایی فراتر از استانداردهای شغل و شایستگی سازمان برای تکمیل مهارت های متقاضیان طراحی، برنامه ریزی و اجرا نمایند. در چنین شرایطی چنانچه وجود متقاضیان حقیقی دوره از قبیل؛ کارآموزان قبلی همان مربی و یا کارآموزان سایر مربیان (دولتی یا خصوصی) و یا سایر گروه های هدف (دانشجو، شاغل و ...) باشند و در عین حال محتوای دوره ی مهارت آموزی ویژه از قبل در سامانه وجود داشته باشد، مربیان می تواند درخواست خود را به رئیس مرکز تقدیم کرده و در صورت توافق، تعریف دوره ی ویژه انجام می پذیرد.

شروط مطروحه فوق برای تقاضا از طرف سفارش دهندگان حقوقی همانند؛ بنگاههای اقتصادی، دانشگاهها، نیروهای مسلح، زندان ها، تعاونی ها، دستگاهها و نهادهای دولتی متولی یک گروه هدف و ...، که نیاز خود را در قالب اجرای یک تفاهمنامه/ قرارداد به سازمان، اداره کل و یا مرکز ارائه نموده اند، صدق نمی کند و صرفاً با مستند سازی تقاضا، اجرای دوره های ویژه برای سفارش دهندگان حقوقی بلا مانع است. مستند سازی تقاضا نیز در هنگام تعریف دوره با درج دوره ذیل

تفاهمنامه/قرارداد فهرست شده در پورتال، صورت گرفته و امکان تهیه گزارشات بعدی نیز برای عملکرد در چارچوب تفاهمنامه/قراردادها را بصورت دقیقتر مهیا می گردد.

برای تعریف دوره های ویژه، همانند سایر دوره ها در بخش درج دوره جدید در پورتال، تمامی الزامات آموزشی تعیین می گردد و تنها تفاوت آن با وضعیت قبل از این دستورالعمل، انتخاب بخشی از استاندارد از قسمت نوع دوره بود، که در شرایط پس از اجرای دستورالعمل، انتخاب دوره ویژه و امکان استفاده از محتواهای بارگذاری شده در سامانه مربوطه، می باشد. شایان ذکر است برای تعریف دوره در اماکن جدید لازم است پس از بررسی شرایط مکان اجرای دوره و صدور مجوزهای احتمالی توسط اداره کل، در بانک اطلاعات اماکن پورتال اضافه شود. همچنین برای اضافه کردن مریبان برون سازمانی براساس ضوابط موضوعه عمل شده و ضمن درج نام و مشخصات ایشان، برای مریبان شناسه لازم برای تعریف دوره و نیز پیشنهاد محتوای دوره های ویژه صادر می شود.

حداکثر ظرفیت برای دوره های ویژه ۱۵ نفر کارآموز می باشد و برای تعریف دوره های با ظرفیت تا سقف ۳۰ نفر نیاز به اخذ مجوز و هماهنگی با دفتر ستادی مربوط (در کارگاههای ثابت دولتی، دفتر نظارت، بهسازی و هدایت شغلی و در کارگاههای سیار دولتی و مشارکتی، دفتر راهبری اجرای آموزش) می باشد.

ارزشیابی و صدور گواهی:

ارزشیابی دوره های مهارت آموزی ویژه بصورت تکوینی و مستلزم مستند سازی نتیجه و ثبت ارزشیابی توصیفی (طیف پنج تایی؛ خیلی ضعیف، ضعیف، متوسط، خوب، خیلی خوب) حداقل برای دو مرحله قضاوت (در دوره های کمتر از ۷۰ ساعت یک مرحله کافی است) در مورد تغییر رفتار مهارتی کارآموزان حین دوره، صورت می گیرد. قضاوت انجام شده می تواند مبتنی بر آزمون های کتبی، عملی و یا مشاهدات میزان یادگیری فعال، ارتقاء چیرگی و ماهرگی کارآموز و یا پرسش های شفاهی مربی در حین فرایند یاددهی - یادگیری و در جریان اجرای تمرین های عملی توسط کارآموزان/ کارورزان توسط مربی صورت گیرد. نتیجه توصیفی هر نوع اطمینان از تغییر رفتار کارآموزان در شناسنامه الکترونیکی دوره ی آموزشی، قابل ثبت می باشد.

درنهایت مربی براساس برآیند نتایج ارزشیابی های تکوینی و توصیفی در پایان دوره ویژه، در مورد معرفی کارآموزان برای اخذ گواهی حضور در دوره ویژه، تصمیم گیری می نماید. کارآموزانی که علاوه بر رعایت ضوابط انضباطی (رعایت موازین و شئون، غیبت کمتر از یک دوازدهم جلسات طول دوره آموزشی و انجام سایر دستورالعمل های موضوعه)، متوسط وضعیت نتیجه ی آنها خوب و خیلی خوب است، مجاز به دریافت گواهی حضور در دوره ویژه (تائیدیه) می باشند. بدین منظور گواهی حضور در دوره مهارت آموزی ویژه، با فرمت یکسان (تصویر به پیوست) توسط پورتال برای افرادی که مربی دوره ویژه، اعطای گواهی یاد شده را به ایشان بلا مانع دانسته و در پورتال، برای اخذ تائیدیه معرفی کرده است، صادر

می شود. تبعاً این گواهی صرفاً تایید کننده حضور کارآموز در دوره و آمادگی وی در صورت تمایل برای شرکت در آزمون های ادواری رسمی سازمان، مرتبط با محتوای دوره ویژه باشد. همچنین گواهی حضور در دوره ی مهارت آموزی ویژه از سامانه استعلام و دریافت گواهینامه قابل دسترسی خواهد بود.

عدم قبولی کارآموز دارای گواهی حضور در دوره مهارت آموزی ویژه در آزمون های ادواری، هیچ حقی برای ایشان ایجاد نمی نماید. چراکه اصولاً دوره های ویژه بخش یا ترکیبی از بخشهایی از استانداردهای آموزشی سازمان بوده و یا کلاً در استانداردها وجود ندارد، فلذا قبول شدن افراد مذکور در آزمون هایی که براساس استانداردهای سازمان اخذ می شود، مستلزم تکمیل مهارت و یا طی دوره ای استاندارد سازمان می باشد.

نظارت و بازخورد:

نظارت و پایش دوره های مهارت آموزی ویژه به دو صورت زیر امکان پذیر و ضروری است:

نظارت میدانی: مدیر مرکز آموزش فنی و حرفه ای دولتی در صورت اجرای دوره های مهارت آموزی ویژه خارج از موسسه، می بایست از طریق اعزام ناظر به محل اجرای دوره از انجام مناسب دوره مذکور اطمینان حاصل نماید. البته همانگونه که قبلاً مطرح شد، فضا، ایمنی و تجهیزات قبل از درج نام محل اجرا در سامانه ی اماکن پورتال می بایست مورد تایید قرار گرفته باشد. همچنین مربی می بایست دارای شرایط و صلاحیت های لازم و تایید شده برای درج مشخصاتش در سامانه مربیان پورتال بوده باشد و محتوای دوره ی ویژه نیز با سازوکار تشریح شده در این دستورالعمل تهیه و تایید شده و در سامانه مربوطه بارگذاری شده است. فلذا می توان نتیجه گیری کرد که بخشی از نظارت میدانی مربوط به قبل از اجرای دوره بوده است که بصورت نظامند اجرا شده است.

در حین اجرای دوره ی ویژه نیز لازم است برنامه نظارت میدانی به گونه ای سازماندهی شود که به ازای اجرای هر ۱۰۰ ساعت آموزش حداقل یک مرحله بازدید میدانی (حتی المقدور بدون هماهنگی قبلی) و تکمیل چک لیست های نظارتی توسط ناظرین مناسب (دارای تجربه و تخصص مناسب) صورت گیرد. در بازدیدها حضور کارآموزان و مربی در محل اجرای آموزش اعلام شده، پیشرفت دوره ویژه متناسب با برنامه زمانی تعیین شده و شرایط ایمنی فضا و تجهیزات مورد استفاده مورد توجه و تاکید خاص قرارخواهد گرفت و هر گونه شرایط نامناسب به مجری آموزش گزارش داده شده و چند روز (کمتر از یک هفته کاری) برای رفع نقص فرصت داده می شود. در صورت عدم توجه به تذکرات داده شده، اجرای دوره مورد نظر کان لم یکن اعلام شده و با هماهنگی اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان مجوزهای قبلی (مکان و مربی) نیز لغو می شود.

نکته: متقاضیان حقوقی در طی فرایند آموزش مجازند با هماهنگی اداره کل برنامه نظارت میدانی در دوره را داشته باشند.

نظارت الکترونیکی: در شرایط قبل از اجرای این دستورالعمل بخشی از عملکرد سازمان در قالب اجرای دوره های بخشی از استاندارد که منجر به صدور تاییدیه میشوند، اتفاق می افتاد که برای مدیران و ناظران امکان تفکیک کارآموزان این دوره ها از آن دسته از کارآموزانی که در دوره های مبتنی بر استانداردهای شغل و شایستگی شرکت کرده بودند و بدلیل ترک دوره و یا رعایت نکردن ضوابط آموزشی به آزمون های پایان دوره معرفی نمی شدند، مقدور نبود.

با استفاده از پورتال این امکان فراهم است که با گزارشات الکترونیکی رصد کارآموزان شرکت کننده در دوره های مهارت آموزی ویژه در هر مکان و مبتنی بر هر طرح مهارت آموزی و اشتغال (کارورزی، کارآموزی در محیط کار واقعی، قرارگاه مهارت آموزی، دانشگاهها، بنگاههای اقتصادی و ...) و یا تفاهمنامه، مقدور باشد و آمار گواهی های صادر شده برای آنان نیز احصا گردد و تحلیل های لازم برای کارشناسان و مدیران ممکن می شود. همچنین فراوانی دوره های ویژه اجرا شده و تمایل مشتریان مهارت آموزی به تفکیک گروه هدف برای دستیابی به مهارت ها نیز شاخص دیگری است که می تواند هدایت گر برنامه ریزان آموزش فنی و حرفه ای قرار گیرد.

مراحل تایید دوره، معرفی کارآموز برای دریافت گواهی حضور در دوره مهارت آموزی ویژه و بررسی نتایج ارزشیابی ثبت شده در شناسنامه الکترونیکی دوره نیز از جمله مصادیق انجام نظارت نظامند الکترونیکی بر اجرای دوره های ویژه می باشد. مراکز ملزمند گزارشات فصلی (سه ماهه) از انجام دوره های ویژه برای ادارات کل ارسال نمایند و ادارات کل نیز ضمن کنترل آنها، روکش گزارشات استانی را بصورت فصلی برای دفتر راهبری اجرای آموزش ارسال می نمایند. نکته: فرمت گزارشات الکترونیکی ظرف یکماه پس از ابلاغ دستورالعمل، طراحی و اعلام خواهد شد.

مدل مفهومی مهارت آموزی ویژه:

